

BIBLICKÉ STRETNIETIE II

Prvý opis stvorenia Gn 1,1-2,3

Modlitba

Nebeský Otče, s vierou berieme do rúk Sväté písmo. Veríme, že obsahuje slová, ktoré majú byť svetlom na životnej ceste. Bože, Duch Svätý, ty si vnukol svätopiscom, čo majú napísať; prosíme Ťa, pomáhaj nám pochopiť všetky tieto slová a daj nám silu podľa nich žiť.

Pane Ježišu, dvom emauzským učeníkom horelo srdce, keď si im vysvetľoval Písmo. Rozohrej aj naše srdcia láskou k tebe, keď budeme čítať Sväté písmo, a daj, nech Ťa stále hlbšie poznávame. Svätí Cyril a Metod, vy ste prví preložili Sväté písmo do reči našich predkov. Vyprosťte nám lásku k Svätému písmu a odhodlanosť stvárať podľa neho celý náš život.

Text

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.² Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami.³ Tu povedal Boh: "Buď svetlo!" a bolo svetlo.⁴ Boh videl, že svetlo je dobré; i oddelil svetlo od tmy.⁵ A Boh nazval svetlo "dňom" a tmu nazval "nocou". A nastal večer a nastalo ráno, deň prvý.⁶ Potom Boh povedal: "Buď obloha uprostred vôd a staň sa delidlom medzi vodami a vodami!"⁷ I urobil Boh oblohu a oddelil vody, ktoré boli pod oblohou, od vôd, ktoré boli nad oblohou. A stalo sa tak.⁸ A Boh nazval oblohu "neбом". A nastal večer a nastalo ráno, deň druhý.⁹ Potom Boh povedal: "Vody, ktoré ste pod neбом, zhromažďte sa na jedno miesto a ukáž sa súš!" A stalo sa tak.¹⁰ A Boh nazval súš "zemou" a zhromažďte vôd nazval "morom". A Boh videl, že je to dobré.¹¹ Tu Boh povedal: "Zem, vyžeň trávu, rastliny s plodom semena a ovocné stromy, prinášajúce plody, v ktorých je ich semeno, podľa svojho druhu na zemi!" A stalo sa tak.¹² Zem vyhnala trávu a rastliny s plodom semena podľa svojho druhu i stromy, prinášajúce ovocie, v ktorom je ich semeno podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.¹³ A nastal večer a nastalo ráno, deň tretí.¹⁴ Tu Boh povedal: "Buďte svetlá na nebeskej oblohe na oddeľovanie dňa od noci! A buďte na znamenie pre obdobia, dni a roky!¹⁵ I buďte svetlami na nebeskej oblohe, aby ste osvetľovali zem!" A stalo sa tak.¹⁶ A Boh urobil dvoje veľkých svetiel: väčšie, aby vládlo nad dňom, a menšie, aby vládlo nad nocou, a aj hviezdy.¹⁷ Umiestnil ich na nebeskej oblohe, aby osvetľovali zem¹⁸ a aby vládli nad dňom a nad nocou a oddeľovali svetlo od tmy. A Boh videl, že je to dobré.¹⁹ A nastal večer a nastalo ráno, deň štvrtý.²⁰ Tu Boh povedal: "Vody, hemžite sa množstvom živých tvorov, a okrídlené tvory, lietajte ponad zem na nebeskej oblohe!"²¹ A Boh stvoril veľké morské zvieratá a všetky živočíchy, ktoré sa hýbu a hemžia vo vode podľa svojho druhu, ako i všetky okrídlené lietajúce tvory podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.²² Boh ich požehnal a povedal: "Plodte a množte sa a naplňte morské vody, aj vtáctvo nech sa rozmnožuje na zemi!"²³ A nastal večer a nastalo ráno, deň piaty.²⁴ Potom Boh povedal: "Zem, vydaj živé bytosti podľa svojho druhu: dobytok, plazy a divú zver podľa svojho druhu!" A stalo sa tak.²⁵ Boh urobil divú zver podľa svojho druhu, dobytok podľa svojho druhu i všetky plazy podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.²⁶ Nato Boh povedal: "Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!"²⁷ A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.²⁸ Boh ich požehnal a povedal im: "Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!"²⁹ Potom Boh povedal: "Hľa, dávam vám všetky rastliny s plodom semena na povrchu celej zeme a všetky stromy, majúce plody, v ktorých je ich semeno: nech sú vám za pokrm!³⁰ Všetkým zverom zeme a všetkému vtáctvu neba i všetkému, čo sa hýbe na zemi, v čom je dych života, (dávam) všetku zelenú trávu." A stalo sa tak.³¹ A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré. A nastal večer a nastalo ráno, deň šiesty. Takto boli ukončené nebo a zem a všetky ich voje.² V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil.³ I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil.

Štruktúra

Prvý opis stvorenia je úvod do Biblie i úvod do knihy Genezis. Text začína i končí tými istými slovami: slová z verša **1,1** „...stvoril Boh nebo a zem“ sa opakujú na konci textu vo veršoch **2,1-3**: „nebo a zem (2,1)... Boh (2,2)... stvoril (2,3)“, takže vieme, kde sa text končí.

Vzťahy a vzájomná súvislosť je daná aj počtom slov v Hebrejskom texte: verš 1,1 má 7 slov, verš 1,2 má 14 slov a verše 2,1-3 majú 35 slov. Všetko sú to násobky čísla 7, ktoré je symbolom dokonalosti a plnosti. Číslo 7 je dominantné v celom texte: meno *Boh* sa opakuje 35x; *nebesia/obloha* - 21x; *zem/súš* - 21x; „A stalo sa tak“; „A Boh videl, že je to dobré“ - 7x.

Z literárneho hľadiska vidíme, že text nie typické rozprávanie (narácia), ale ani poetická kompozícia. Štandardné formuly a opakovania dávajú charakter, ktorý je v rozpore s nasledovným rozprávaním (2,4-25). Text má hymnickú povahu, ale je podané vo vznešenej próze.

Osem stvoriteľských diel je zoradených do schémy stvorenia v rámci 6 dní: Boh urobil 8 diel pomocou 10 príkazov: Boh vyslovuje 10 slov - príkazov, čím sa pripomína 10 Božích prikázaní.

V tabuľke vidíme aj opakovania niektorých viet v texte:

Oznámenie príkazu	Boh povedal	10x
Príkazná formula	Nech je...	8x
Formula splnenia	A stalo sa tak	7x
Opisná formula	Boh urobil, stvoril	7x
Pomenovanie / žehnanie		7x
Formula schválenia	A Boh videl...	7x
Formula počítania dňa		7x

Číslo 7 v celom texte ukazuje na liturgický význam siedmeho dňa. Sobota je deň, ku ktorému sa všetko uberá. Opakovanie rovnakých viet je ako refrén, ktorý dáva próze hymnický charakter. Zároveň plní úlohu mnemotechnickej pomôcky (uľahčuje pamätanie si textu) a tvorí súvis medzi dňami.

Je možné vidieť paralelizmus medzi prvým a druhým trojdňovým blokom (**A**: svetlo – svetlá; **B**: more a nebesia – ryby a vtáky; **C**: súš – zvieratá a rastliny). Zo všetkého vyčnieva sobota, ktorá je mimoriadnym dňom.

A		svetlo
B		more a nebesia
	C	súš
A		svetlá
B		ryby a vtáky
	C	zvieratá a ľudia
	D	sobota

deň	Typ diela/počet	Účel diela	Typ činnosti	miesto
1. v. 3-5	Nehybné svetlo (1)	Časový (rozbeh času)	oddeľovanie	Nebesia
2. v. 6-8	Nehybná obloha (1)	Tvorba priestoru	Oddeľovanie	Nebesia
3. v. 9-13	Nehybná súš a rastliny (2)	Tvorba a oživenie priestoru	Oddeľovanie / zaplňanie	Zem
4. v. 14-19	Pohyblivé telesá (1)	Časový (delenie času)	Zaplňanie	nebesia

5. v. 20-23	Pohyblivé ryby s vtákmi (1)	Oživenie priestoru	Zapĺňanie	Zem
6. v. 24-31	Pohyblivé zvieratá a ľudia (2)	Oživenie priestoru	zapĺňanie	Zem
7. v. 1-3	-	Časový (posvätenie času)	-	-

Prvé tri dni majú spoločnú tému oddeľovanie a vytváranie priestoru: oddeľuje sa svetlo od tmy, oblohy a súš od mora. Dielo prvých troch dní je nehybné. V druhých troch dňoch sa vytvorený priestor zapĺňa pohybujúcimi sa stvoreniami.

Prvý a štvrtý deň si zodpovedajú: svetlo ako priestor je vyplnené svetidlami (slnko, mesiac a hviezdy).

Druhý a piaty deň si zodpovedajú: nehybné vody a nebesia sa zapĺňajú pohyblivými rybami a vtákmi.

Tretí a šiesty deň si tiež zodpovedajú: nehybná súš sa zaplní pohyblivými zvieratami a človekom.

Siedmy deň má osobitný charakter a uzatvára celé rozprávanie. V troch vetách so 7 slovami (2a.2b a 3a) sa vždy spomína siedmy deň. Preto je odlišný a posvätný.

Výklad

1,1 Na počiatku stvoril Boh nebo a zem

Slovo „Na počiatku“ je v Hebrejskom texte bez člena, čo viedlo k odlišným prekladom a výkladom. Môže to byť chronologický výklad = tieto slová už patria do diela stvorenia a opisujú, čo Boh tvorí: Boh stvoril **najprv** nebesia, potom zem... až po človeka.

Druhá možnosť je, že sú časovým rámcom, do ktorého sa vkladá celé dielo stvorenia: na počiatku toho, keď Boh stvoril nebesia a zem, zem bola pustá a prázdna... = vtedy keď Boh začína tvoriť, zem je pustá a prázdna.

V každom prípade, Boh je jediný stvoriteľ a pôvodca bytia. Vesmír nie je výsledkom náhody, alebo katastrofy.

Sloveso „**stvoril**“ má teologický význam: jeho podmetom v Písme je vždy Boh, nikdy nie cudzí bohovia ani človek. Tvorí vždy iba Boh. Nie je rezervované na „stvorenie z ničoho“. Napríklad **Iz 43,15** opisuje stvorenie Izraela „Ja som Jahve, váš Svätý, Izraelov tvorca, váš kráľ“. Nerieši sa otázka materiálneho pôvodu, ale príčina stvorenia a zmien: Boh je pôvodcom bytia.

Neskoršie texty sa približujú k myšlienke stvorenia z ničoho (stvorenie Božím slovom a večnou múdrosťou: **Ž 148,5** „Nech chvália meno Pánovo, lebo na jeho rozkaz boli stvorené“. **Prís 8,22-27** „Pán vládol nado mnou od počiatku svojich ciest, prv ako stvoril od pradávna čokoľvek. ²³ Od večnosti som ustanovená, od počiatku, prv ako povstal svet. ²⁴ Nebolo ešte morských priehlbni, keď som sa ja už zrodila, nebolo ešte žriedel obťažených vodami. ²⁵ Prv ako sa vrchy vhrúžili, pred pahorkami som sa zrodila, ²⁶ prv ako nivy urobil a planiny a prvé hrudy na zemekruhu. ²⁷ Keď zhotovoval nebesia, (bola) som tam, keď odmeriaval klenbu nad priehlbunami morskými“. Až v neskorých textoch napísaných po grécky sa výslovne hovorí o stvorení z ničoho: **2Mak 7,28**: „Prosím ťa, dieťa moje, pozri na nebo a na zem, všimni si všetko, čo je na nich, a poznáš, že Boh ich stvoril z ničoho a že ľudské pokolenie takisto povstalo“

V prvom verši sa spomína „Boh“¹ a je to prvý gramatický i reálny podmet Biblie. Boh je zvrchovaným Pánom stvoriteľom celého sveta. Nie je to abstraktný filozofický pojem, ale Boh v Písme hovorí, oddeľuje, požehnáva, pred konaním uvažuje a prihovára sa ľuďom. Toto všetko poukazuje na osobného Boha, ktorého spásne konanie sa odráža už v skutkoch stvorenia. Písmu je cudzie uvažovať o Bohu ako o transcendentnom bytí bez vzťahu k svetu a k ľuďom.

Prvý stvoriteľský čin je „**nebo a zem**“. Sú to dva okrajové pojmy vyjadrujúce všetko medzi nimi. Myslí sa celý dokonalý vesmír nesúci ideu kompletne usporiadaného sveta.

1,2 Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami.

Tri krátke vety opisujú stav zeme pred stvorením sveta. Odteraz sa pozornosť zameriava na viditeľný svet – zem na ktorej žije človek. Prvá a druhá veta opisujú negatívne skutočnosti na zemi, kým tretia nás upriamuje na Boha, ktorý prehovorí vo v. 3.

Zem je „**pustá a prázdna**“. Je to slovná hračka a význam je „pustá prázdnota“ / „neusporiadaná a prázdna“. Je to chaotická situácia bez života. To je zdôraznené aj tmou. Tak ako svetlo symbolizuje Boha, tma je často pre bezbožnosť, súd na hriešnikmi a smrť. Tma môže byť aj závojom skrytej Božej prítomnosti v čase veľkého zjavenia: **Dt 4,11** „Tu ste predstúpili a stáli ste na úpätí vrchu, zatiaľ čo vrch za tmy, oblakov a mrákavy blčal ohňom až do samého neba“. Aj tu prázdnota a tma skrývajú Boha, ktorý sa chystá prejaviť.

„**Priepasť**“ môže znamenať aj hĺbočinu, hlboké vody (**7,11** „vyvalili sa všetky pramene veľkej hĺbočiny a otvorili sa nebeské priepasty“ je to prapôvodný oceán, ktorý obmýval súš a bol tiež pod jej povrchom. Priepasť v hebrejčine sa povie Tehom a znie príbuzne so slovom „Tiamat“, čo bola bohyňa z mezopotámskeho Eposu Enuma eliš, ktorú rozsekol boh Marduk napoly, a tým vznikli nebesia a zem. Biblia ukazuje Božiu zvrchovanosť a aj to, že priepasť nie je bohyňa, proti ktorej treba bojovať.

„**Duch Boží sa vznášal nad vodami**“ Je to pozitívny prvok po opise hrozivej prázdnoty. Je to niečo, ako „Boží dych / Boží Duch / Boží vietor“. Za tým je obraz Boha, ktorý je nad stvorením pripravený pomôcť: **Dt 32,11** „Jak orol zobúdzja svoje hniezdo, krúži nad svojimi mláďatami, tak rozpál svoje krídla, chytí ho, niesol ho na svojich perutiach“ – Boh je ako vznášajúci sa orol na mláďatami pri ich lete. Boží duch v podobe vetra je pripravený konať.

1,3 Tu povedal Boh: "Buď svetlo!" a bolo svetlo.

Boh hovorí v správe o stvorení spolu 10 krát. Je to narážka na Dekalóg, kde Boh takisto dáva 10 slov. Božie slovo znamená aj uskutočnenie: keď Boh povie, veci sa aj stanú. Boh dáva bytie tomu, čo vyjadruje. Je to ako prorocké slovo, ktoré vyjadrí budúcnosť a zároveň ju zrealizuje: **Iz 55,10-11** „Lebo ako spfchne z neba dážď a sneh a nevráti sa ta, ale opojí zem, zúrodní ju, dá jej kľíčiť a dá semä na siatie a chlieb na jedlo: ¹¹ tak bude moje slovo, ktoré mi vyjde z úst, nevráti sa ku mne naprázdno, ale urobí, čo som si želal, a vykoná, na čo som ho poslal“.

Svetlo je prvé Božie dielo pomocou príkazu. Svet bez Boha ostáva chaosom a tmou. Svetlo je často synonymom Boha (**1Jn 1,5** „Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy“) a spásy (**Iz 9,1** „ľud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké svetlo, nad tými, čo bývajú v krajine tieňa smrti, zažiarí svetlo“). Svetlo je metaforou dobra, ktoré potláča prázdnotu a tmu. V semitskom myslení nebol problém mať svetlo pred slnkom: svetlo je už pred svitaním i po západe slnka. Svetlo je nutným na oddelenie noci a dňa, na zavedenie poriadku. Nie je to teda čisté fyzikálne svetlo, ale rozbeh času a štruktúra daná stvoreniu. Boží príkaz sa dokonale vyplní: „**a bolo svetlo**“

¹ Zdá sa, že slovo Boh je na treťom mieste zámerne. Číslo 3 často poukazuje na Boha, alebo záhadný Boží skutok: Gn 18,2 „Keď zdvihol oči, videl neďaleko seba stáť troch mužov“; Boh je trikrát svätý Iz 6,3.

1,4 Boh videl, že svetlo je dobré; i oddelil svetlo od tmy

Boh vidí svetlo a že je **dobré**. Je ako umelec, ktorý kontempluje a obdivuje svoje dielo. Boh vystupuje takmer ako človek: hovorí, vidí a pomenúva veci. Je to pozitívna správa: stvorenie nesie svedectvo o veľkosti a добрote Boha – Boh je a bude stáť na strane svetla. „Dobré“ má teologickú hodnotu: vzťahuje sa na myslenie a názor Boha. Boh je nadovšetko dobrý a jeho dobrota je v jeho dielach. **Dobré** môže znamenať aj ukončené – práca je hotová.

„**Oddelovanie**“ je ústrednou myšlienkou textu. Boh oddelí tmu od svetla, horné vody od dolných, deň od noci. Neskôr je oddelenie synonymom Božieho vyvolenia (Lv 20,24 „Preto vám hovorím: Zaujmite ich krajinu, dávam vám ju dedične do vlastníctva, krajinu, ktorá oplýva mliekom a medom, ja, Pán, váš Boh, ktorý som si vás oddelil od národov“. Pri oddelovaní medzi čistým a nečistým, svätým a svetským sa má Izrael pripodobniť Pánovi (Lv 20,25 „Preto rozlišujte medzi čistými a nečistými štvornohými zvieratami, medzi čistými a nečistými vtákmi, aby ste sa nepoškvrnili štvornohými zvieratami alebo vtákmi alebo niečím, čo lozí po zemi a čo som od vás oddelil, aby ste sa nepoškvrnili!“).

1,5 A Boh nazval svetlo "dňom" a tmu nazval "nocou". A bol večer a bolo ráno, deň jeden.

V celom diele stvorenia Boh 7x povie, 7x tvorí a 7x nazýva. Z Božieho slova všetko povstáva, ono usmerňuje existenciu a postavenie stvorení. „**Pomenovanie**“ znamená uplatnenie moci a určenie úloh (**Gn 2,20** „A nazval Adam menom všetok dobytok, všetko nebeské vtáctvo a všetku poľnú zver“; **2Kr 23,34** „Faraón Nechao ustanovil za kráľa ... Eliakima ... a zmenil mu meno na Joakim“)

„**A nastal večer a nastalo ráno, deň jeden**“: V židovskom chápaní deň začína súmrakom (tma vo v. 2) a ním aj končí. Po stvorení svetla prišiel súmrak, čo je začiatok druhého dňa.

1,6-8 Potom Boh povedal: "Bud' obloha uprostred vôd a staň sa delidlom medzi vodami a vodami!" ⁷ I urobil Boh oblohu a oddelil vody, ktoré boli pod oblohou, od vôd, ktoré boli nad oblohou. A stalo sa tak. ⁸ A Boh nazval oblohu "neбом". A nastal večer a nastalo ráno, deň druhý

Obloha predeľuje vody nebies a vody riek a morí. Pochádza zo slovesa „raqah“ – lisovať, trepať, rozťerať. Obloha bola chápaná ako sklená (pevná) kopula nad zemou, podobne ako **Ez 1,22** „Nad hlavami bytostí bolo čosi ako obloha, vyzeralo to ako hrozný kryštál, rozťahnutý odhora nad ich hlavami“. Text nehovorí o jej povahe, ale skôr o funkcii oddelovať vody. Nebesia boli stvorené, a teda nie sú jedným z aspektov Boha.

1,9-10 Potom Boh povedal: "Vody, ktoré ste pod neбом, zhromaždite sa na jedno miesto a ukáž sa súši!" A stalo sa tak. ¹⁰ A Boh nazval súš "zemou" a zhromaždište vôd nazval "morom". A Boh videl, že je to dobré.

Práca tretieho dňa sa líši od prvých dvoch. Je to nové tvorenie, ale aj organizovanie už existujúcej hmoty. Obsahom tretieho dňa sú dve diela: súš a vegetácia.

Voda na jednom mieste je v protiklade s príslovkou *všade*, kde vody pokrývajú celú zem. My chápeme súš ako ostrovy obmývané oceánmi. V dávnoveku sa ľudia pozerali na svet ako na suchú zem s morami v nej. Božia moc vymedzila vodám pobrežie na určitých miestach (**Jer 5,22** „...ktorý som piesok určil moru za breh s'a hrádzu večnú, ktorú neprekročí? Hoci sa vzpinajú, nezmôžu nič, jeho vlny hučia, a predsa ho neprekročia“).

1,11-13 Tu Boh povedal: "Zem, vyžeň trávu, rastliny s plodom semena a ovocné stromy, prinášajúce plody, v ktorých je ich semeno, podľa svojho druhu na zemi!" A stalo sa tak. ¹² Zem vyhnala trávu a rastliny s plodom semena podľa svojho druhu i stromy, prinášajúce ovocie, v

ktorom je ich semeno podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré. ¹³ A nastal večer a nastalo ráno, deň tretí.

Zeleň, rastliny a stromy označujú vegetáciu, ktorá patrí do neživej prírody, čím pokračuje príprava priestoru. Boh tvorí veci **podľa ich druhu**. Zámer textu je organizovať a usporiadať. Čo Boh podelil a usporiadal odlišné, človek nesmie miešať (**Lv 19,19** „Zachovávajte moje príkazy: Nedajte páriť sa dvom druhom vášho dobytká! Neosievaj svoje pole dvojakým semenom! Nevezmi na seba odev utkaný z dvojakej látky!“). Poriadok, nie chaos je typický pre Božiu aktivitu.

Moderný čitateľ sa zaujíma o vedecké a historické otázky o pôvode sveta, zatiaľ čo pisateľ v texte opisuje, ako svet vznikol a naznačuje morálne postoje k prirodzenému poriadku, ktorý si treba osvojiť. Veci sú také, ako ich Boh utvoril a ľudia majú prijať jeho rozhodnutie.

1,14-19 Tu Boh povedal: "Budte svetlá na nebeskej oblohe na oddeľovanie dňa od noci! A budte na znamenie pre obdobia, dni a roky! ¹⁵ I budte svetlami na nebeskej oblohe, aby ste osvetľovali zem!" A stalo sa tak. ¹⁶ A Boh urobil dvoje veľkých svetiel: väčšie, aby vládlo nad dňom, a menšie, aby vládlo nad nocou, a aj hviezdy. ¹⁷ Umiestnil ich na nebeskej oblohe, aby osvetľovali zem ¹⁸ a aby vládli nad dňom a nad nocou a oddeľovali svetlo od tmy. A Boh videl, že je to dobré. ¹⁹ A nastal večer a nastalo ráno, deň štvrtý.

Podrobnosť opisu štvrtého dňa vyjadruje jeho dôležitosť. V susedných kultúrach boli slnko a mesiac božstvá a hviezdám sa pripisovalo riadenie ľudského osudu. Tu je slnko i mesiac stvorené Bohom (sú stvoreniami a nie bohmi). Sú iba „väčším svetlom“ a „menším svetlom“. Majú iba úlohu vládnuť na dňom a nocou. Je to relatívne malá úloha v porovnaní s inými kultúrami. Hviezdy sú iba „dodatočný Boží nápad“.

Svetlo označuje v Pentateuchu chrámovú lampu vo svätostánku: slnko, mesiac i hviezdy boli ako lampáše visiace na klenbe. Ich funkcia je „oddeľovať deň od noci...byť na znamenie pre obdobia, dni a roky“. Z dejín Izraela vieme akú funkciu mali nebeské telesá pri určení dní náboženských slávností.

I budte svetlami na nebeskej oblohe, aby ste osvetľovali zem: Majú jasne vymedzené funkcie a ešte raz sa zdôrazňuje ich charakter – sú iba stvorenia. Vo štvrtý deň Boh nenazýva svoje stvorenie. Môže to byť zámer, ako obísť slová „slnko“ a „mesiac“ zvukovo podobné pohanským božstvám „Šamaš“ a „Jarich“.

1,20-23 Tu Boh povedal: "Vody, hemžite sa množstvom živých tvorov, a okrídlené tvory, lietajte ponad zem na nebeskej oblohe!" ²¹ A Boh stvoril veľké morské zvieratá a všetky živočíchy, ktoré sa hýbu a hemžia vo vode podľa svojho druhu, ako i všetky okrídlené lietajúce tvory podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré. ²² Boh ich požehnal a povedal: "Plodte a množte sa a naplňte morské vody, aj vtáctvo nech sa rozmnožuje na zemi!" ²³ A nastal večer a nastalo ráno, deň piaty.

Stvorenie vtákov a rýb na piaty deň súvisí s druhým dňom a rozdelením vôd pomocou oblohy. Zem sa má „**hemžiť**“ – je to sloveso pre rýchly, chaotický pohyb u malých živočíchov, ako myši, hlodavce, hmyz, ryby. Ukazuje ale aj hojnú plodnosť (**Ex 1,7** „Izraeliti sa veľmi rozmnožili a rozrástli a boli takí mocní, že krajina bola nimi preplnená“).

Boh tvorí **veľké morské zvieratá**. Je to výraz pre veľkého hada, draka, krokodíla, alebo iné mocné zviera. I mocné živočíchy boli stvorené – Boh nad nimi úplne vládne. Nie sú jeho odporcovia, ktorých by musel poraziť. Sú iba súčasťou mnohých stvorení (**Ž 148,7** „Chváľ Pána, tvorstvo pozemské: obludy morské a všetky hlbiny“).

Boh ich **požehnal**. Božie požehnanie je pokračovaním stvoriteľskej činnosti: slovesá pre stvorenie a požehnanie majú podobný zvuk! Požehnanie je jednou z nosných tém knihy: Boh požehná zvieratá, ľudí, sobotu, Adama, Noema a najmä patriarchov. Za požehnanie sa pokladali najmä deti a potomstvo. Príkaz „Plodte a množte sa a naplňte morské vody“ obsahuje prísľub vyplnenia: Božie slovo sa plní a človek ho nemôže odvolať (27,27-40). Genezis je uskutočnenie

Božieho prísľubu vo forme požehnania. Božie požehnanie je pokračovaním stvorenia a robí človeka schopným napodobňovať Boha práve plodením života.

1,24-31 Potom Boh povedal: "Zem, vydaj živé bytosti podľa svojho druhu: dobytok, plazy a divú zver podľa svojho druhu!" A stalo sa tak.²⁵ Boh urobil divú zver podľa svojho druhu, dobytok podľa svojho druhu i všetky plazy podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.²⁶ Nato Boh povedal: "Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!"²⁷ A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.²⁸ Boh ich požehnal a povedal im: "Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!"²⁹ Potom Boh povedal: "Hľa, dávam vám všetky rastliny s plodom semena na povrchu celej zeme a všetky stromy, majúce plody, v ktorých je ich semeno: nech sú vám za pokrm!"³⁰ Všetkým zverom zeme a všetkému vtáctvu neba i všetkému, čo sa hýbe na zemi, v čom je dych života, (dávam) všetku zelenú trávu." A stalo sa tak.³¹ A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré. A nastal večer a nastalo ráno, deň šiesty.

Šiesty deň súvisí s tretím: súš a vegetácia sú zaplnené zvieratami a ľuďmi, pričom vegetácia im slúži za pokrm. Dielo šiesteho dňa je rozsiahle, aby sa všetko skončilo pred siedmym dňom. Čas rozprávania sa predĺžil (dvojnásobný počet veršov), pričom čas v rozprávaní ostáva nezmenený (jeden deň). Šiesty deň je zároveň hodnotením celého stvorenia „A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré“. Až stvorením ľudí na Boží obraz sa dosahuje originálny Boží zámer a vysoká hodnota Božieho stvorenia. Človek je vrchol celého stvorenia. Človek a zvieratá majú spoločnú potravu, ale sú odlišní: zvieratá vychádzajú zo zeme: „**Zem, vydaj živé bytosti**“, zatiaľ čo človek je stvorený z Božieho rozhodnutia (bez iného materiálu) – 3x sloveso „**stvorit**“. Božie slovo je adresované človekovi priamo: „Boh ich požehnal a povedal im: "Plodte a množte sa a naplňte zem!". Človek je poverený naplniť zem a dostáva úlohu vládnuť nad zemou i zvieratami, čo vyplýva z jeho blízkeho vzťahu s Bohom.

Stvorené zvieratá sú rozdelené do troch skupín: domáce, divé a malé zvieratá. Zvieratá nie sú požehnané osobitne, ale ich požehnanie je obsiahnuté v záverečnom požehnaní celého stvorenia².

1,26-27 Nato Boh povedal: "Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!"²⁷ A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.

Verš 26 má slovo „človek“ bez člena (ľudia, osobné meno Adam), zatiaľ čo verš 27 to isté slovo s členom (ľudstvo vo všeobecnosti, muž a žena a nie iba indivídium). Realizácia Božieho rozhodnutia sa opisuje vo v. 27, ktorý opisuje najvýznamnejšie aspekty ľudskej existencie.

A A stvoril

B BOH človeka

C na svoj OBRAZ

C na OBRAZ

B BOHA ho

A stvoril

A muža a ženu ich stvoril.

² Boh nenazýva človeka dobrým. Dobré je iba stvorenie, ktoré sa nemôže vyvíjať. Ale človek sa môže zdokonaľovať, nikdy nie je ukončený a musí sa usilovať o zlepšenie seba i sveta. (Rabínsky komentár).

V centre všetkého je „obraz“ (C). Tretia doplnková veta spresní, že človek je úplným bytím a obrazom Boha prostredníctvom spoločenstva muža a ženy, čím sú obaja bytostne rovnocenní.

Tento verš obsahuje dva otvorené problémy: použitie množného čísla v Božej reči a slová „obraz a podoba“ Boha.

Plurál:

- a. Boh sa obracia na svoj nebeský dvor (Job 1,6);
- b. Narážka na Ježiša Krista (kresťanské vysvetlenie v Barnabášovom liste a u sv. Justína);
- c. Pozostatok polyteizmu;
- d. Plurál vznešenosti (ako králi);
- e. Vnútorne uvažovanie;
- f. Pluralita Božieho konania – Boh sa obracia na svojho Ducha (prítomný od začiatku);

Možnosti A) a E) sú najpravdepodobnejšie. Možnosť B) ukazuje zmysel textu z kresťanského pohľadu: NZ vidí úlohu Krista pri stvorení Jn 1,1 „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh“; Kol 1,15-16 „On je obraz neviditeľného Boha, prvorodený zo všetkého stvorenia, v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi“).

Obraz a podoba: „podľa našej podoby“ sa zdá byť vysvetľujúca glosa k obrazu.

Jedno z vysvetlení hovorí o „obraze“ ako o soche (človek je sochou Boha). „Podoba“ by potom znamenala odlišnosť medzi Bohom a človekom: žiadna socha dokonale nevystihne celý vzor – osobu, ktorú zobrazuje. Aj človek, ako Božia socha nevystihuje Boha dokonale, a preto je to iba podoba.

V čom spočíva obraz a podoba (podobnosť a odlišnosť medzi človekom a Bohom)? Jestvuje viacero vysvetlení a každé je niečím prínosné.

- a. prirodzené ľudské vlastnosti (rozum, osobnosť) a nadprirodzená Božia milosť daná vykúpenému človekovi;
- b. obraz = rozumové a duchovné schopnosti, ktoré má človek spoločné so Stvoriteľom (ľudský rozum, osobnosť človeka, slobodná vôľa, ľudské vedomie, inteligencia);
- c. telesná podoba človeka s Bohom (vzpriamená postava a výzor). Človek je stvorený podľa Božieho obrazu, podobne ako svätostánok je vytvorený podľa nebeského vzoru videného na Sinaji (Ex 25,9.40). Človek je napodobenina niečoho, čo nesie v sebe Boží obraz, ale nie je nevyhnutne kópiou Boha samého.
- d. Podobnosť s anjelmi a ich funkciou chváliť Boha v nebeskej sfére. Takisto majú ľudia chváliť Boha v pozemskej sfére.
- e. Predstavovať a zastupovať Boha na zemi. Orientálny pohľad chápal kráľa ako obraz božstva na zemi. Socha kráľa vyjadruje vládu v oblasti, kde bola vystavená. Človek zastupuje Boha v oblasti hmotného sveta a vládne namiesto neho.
- f. Socha nemusí byť presná. Dôležitý je vzťah medzi tými, ktorí sa k nej približujú a tým, koho predstavuje. V soche nie je prítomná bytosť, ale socha ju pripomína.
- g. Je to schopnosť človeka nadväzovať vzťah s Bohom: možnosť uzatvoriť zmluvu.

Body E) a F) zapadajú dobre do kontextu 1,28 (naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte) človek je Božím zástupcom a jeho život je posvätný.

Text je viac opisujúci (úloha a dôsledok), ako vysvetľujúci: opisuje človeka v jeho ideálnej a originálnej úplnosti. Človek reprezentuje Boha (tak ako kráľ) a je zodpovedný za stvorenie, ktoré treba ochraňovať a zveľaďovať. Odlišnosť od Boha vyjadruje, že nie je schopný tvoriť ako Boh, je konečný a zomiera. Podobnosť je výzva ku svätosti (Lv 11,44 „budte svätí, lebo ja som svätý“).

1,27 A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.

Hebrejské slovo „človek“ (Adam) tu nemôže znamenať osobné meno. Potom by koniec verša nedával zmysel: „muža a ženu ich stvoril“ sa nemôže vzťahovať na Adama ako jedinca. Jediniec nemôže byť muž i žena a aj zámeno „ich“ označuje množné číslo. Preto je oveľa prirodzenejšie tuná chápať „človeka“ ako „ľudstvo“. Potom táto skupina je stvorená ako „muž a žena“, teda v mužskej a ženskej kvalite. Vyjadruje sa komplementarita a rovnosť muža a ženy.

Boží obraz v ľuďoch súvisí s ich bytostnou a pohlavnou komplementaritou. Sú sexuálne odlišení a dopĺňajú sa. Slová „muž a žena“ etymologicky znamenajú „samec a samica“. Mužská a ženská identita je na fyziologickej úrovni a nie na psychologických, alebo spoločenských rozdieloch pohlaví.

1,28 Boh ich požehnal a povedal im: "Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!"

Božie požehnanie je podobné vo v. 22, ale Boh priamo oslovuje človeka: človek a Boh sú partneri. Človek sa má rozmnožovať a naplniť zem – byť v úzkom vzťahu medzi sebou a so svetom. Podmaniť si ju a panovať na zvieratami sa zakladá na tom, že človek je nositeľom Božieho obrazu na zemi. Príkaz plodnosti sa zopakuje Noemovi po potope a pripomína sa patriarchom vo forme prisľúbenia. Je to pozitívne vyjadrenie o manželstve.

Takisto tento verš obsahuje posolstvo, že moc nad živočíšnym svetom nie je povolenie k zneužívaniu. Človek je kráľom nad svetom, a preto sa má o neho starať. Starovekí králi mali zabezpečiť blaho podriadených a najmä chudobných – pokoj a prosperitu. Ľudstvo je poverené spravovať prírodu ako zhovievavý kráľ. Noe ako jediný spravodlivý buduje koráb a zachraňuje aj zvieratá.

1,29-30 Potom Boh povedal: "Hľa, dávam vám všetky rastliny s plodom semena na povrchu celej zeme a všetky stromy, majúce plody, v ktorých je ich semeno: nech sú vám za pokrm!³⁰ Všetkým zverom zeme a všetkému vtáctvu neba i všetkému, čo sa hýbe na zemi, v čom je dych života, (dávam) všetku zelenú trávu." A stalo sa tak.

V Mezopotámskych mýtoch a tradíciách mal človek zabezpečovať stravu pre bohov. Tu sa Boh stará o človeka a dáva mu potravu. Genézis 1 nezakazuje jesť mäso a jeho konzumácia sa predpokladá minimálne od doby po hriechu: Pán dáva ľuďom kožené odevy 3,21; Ábel chová ovce; Noe rozoznáva čisté a nečisté zvieratá. Takisto aj povolenie z 9,3 (Všetko, čo sa hýbe a žije, nech je vám za pokrm, všetko vám dávam tak, ako zelené byliny) je skôr schválením stravovacieho návyku jesť mäso, než jeho zavedením.

1,31 A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré. A nastal večer a nastalo ráno, deň šiesty.

Zvyčajná formula schválenie použitá po každom dni stvorenia je modifikovaná a všetko je „veľmi dobré“. Je to dokonalosť celej práce a týka sa celého stvorenia, ktoré je „veľmi dobré“.

2,1-3 Takto boli ukončené nebo a zem a všetky ich voje. ² V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil. ³ I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil.

Je to záver rozprávania a opis posledného, siedmeho dňa stvorenia. Siedmy deň sa podobá na opis stavby svätostánku podľa knihy Exodus.

Stvorenie sveta	Stavba svätostánku
Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré	Mojžiš všetku prácu prezrel a <i>videl</i> , a <i>hľa</i> , previedli ju celkom tak (Ex 39,43b)
Takto boli ukončené nebo a zem a všetky ich voje	Takto <i>bola ukončená</i> všetka práca na príbytku, na stánku zjavenia (Ex 39,32)
V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil	Takto Mojžiš <i>ukončil túto prácu</i> (40,33)
I požehnal siedmy deň	A Mojžiš ich požehnal (Ex 39,43b)

Mojžiš dostáva zjavenie na Sinaji a podobu svätostánku a uskutočňuje Boží plán. Celý svet je stvorený podľa Božieho plánu a koná sa v ňom bohoslužba. Celé stvorenie zostrojené podľa Božieho úmyslu a je miestom kde sa koná Boží kult. Ukončenie stavby svätostánku v Ex je záverečným stvoriteľského diela.

2,1-2 Takto boli ukončené nebo a zem a všetky ich voje. ² V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil.

„**Odpočíval**“ = prestal / ukončil prácu / dodržiaval sobotu. Druhý význam je nosný, pretože Boh odstúpil od práce. Nespomína sa slovo „sobota“.

2,3 I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil.

Požehnanie dňa (neživej veci) je zvláštne. Božie požehnanie vedie ľudí a zvieratá k plodnosti a úspechu. A deň, keď Boh odstúpil od stvoriteľskej činnosti je požehnaný. Môže to byť náznak, že tí, čo zachovávajú sobotu budú mať Božie požehnanie v živote. S trojitou zmienkou o Bohu, ktorý v tento deň odpočíval sa jasne ukazuje, ako sa má človek, stvorený na Boží obraz, správať v siedmy deň.

Záverečná modlitba

Bože, Duchu Svätý, ďakujeme ti, že si nás viedol pri čítaní Svätého písma. Veríme, že Ježiš Kristus je pravda. Posilňuj nás v tejto viere. Veríme, že Ježiš Kristus je cesta. Pomôž nám zachovávať všetky jeho slová a nasledovať jeho príklad. Veríme, že Ježiš Kristus je život. Uč nás s úctou a láskou často prijímať sväté sviatosti na udržanie a zveladenie Božieho života v nás. Panna Mária, nech na tvoj príhovor prijímame a v srdci zachováваме každé slovo, ktoré pochádza od Boha.